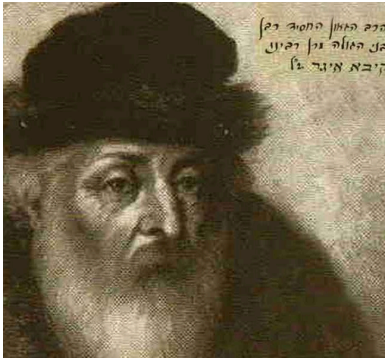

בעזרת נותן התורה ית"ש

גליון ה', עש"ק פרשת מטות - מסעי, תשפ"ד, פעה"ק ירושלם תובב"א

אהל עקיבא

דרוש וחידוש, משא ומתן עיון
 וחקירה בתורת רבנו הגדול רבי
 עקיבא איגר זצוק"ל ובהליכותיו בק'

דרוש וחידוש דרבי עקיבא

משא ומתן בדברי רבנו ז"ל בעומק הסוגיות

על אף שזכינו לעשירות גדולה בכל דברי רבנו זצ"ל בכל אתר ואתר בתלמוד בבלי - מכל מקום קובע ברכה מיוחדת דף כ' ב' במס' ברכות שיש במקום הזה הרבה מאד דברים יסודיים במשנת רבנו זצ"ל בעניני או"ח בהל' ברכות וכל המסתעף - אשר הם פרו ורבו ועשו פירות בנידונים ארוכים ורחבים בכל דברי רבותינו גדולי האחרונים ז"ל שאחזו ב'עקב' ופלפלו בדבריו.

ושם בגמ' איתא א"ל רבינא לרבא נשים בברכת המזון דאורייתא או דרבנן - למאי נפקא מינה - לאפוקי (רבים) [אחרים] ידי חובתן. אי אמרת (בשלמא) דאורייתא אתי דאורייתא ומפיק דאורייתא (אלא אי) [ואי] אמרת מדרבנן הוי שאינו מחויב בדבר [כלפי המחויב מדאורייתא] וכל שאינו מחויב

ומיד מתעורר אצל הלומד הישר השאלה מ"ט לא אמרו בגמ' שהנ"מ בפשיטות, שאם חיוב ברכת המזון בנשים מה"ת הרי אם נסתפק ואם ברכו חייבין לחזור ולברך, משא"כ אם הוי חיוב רק מדרבנן שאינה חוזרת על ספק דרבנן [ודין זה - שברכת המזון בהיותה מה"ת המסתפק אם ברכה חוזר ומברך] נזכר בהדיא בירושלמי ריש ברכות] וזכור נא קושיא זאת שנחזור לדבר עליה בהמשך כאן בעזה"י.

ורבנו זצ"ל הק' שם בדרוש וחיידוש קושיא נפלאה - הרי רבינא דאיהו קמבעיא ליה להאי בעיא, ס"ל לקמן בעמ' הזה שהרהור כדבור דמי. ורק מדרבנן חייב להוציא מפיו בכל המצות שצריכות דיבור. וא"כ הרי כל השומע ברכה מפי האשה הרי מיד יש הרהור בראשו בזה ששומע את המילים - דא"א שתהא שמיעה בלי מחשבה כ"ש לפחות, וזה סגי שיצא בזה החיוב לברך מן התורה - לאו משום שהאשה היא המוציאה אותו ידי חובתו - אלא משום שהוא יוצא בעצמו משום הרהור המילים, ואילו הדין שבאמת צריך להוציא משפתיו - הרי זה רק מדרבנן, וזה יכולה האשה להוציאו גם אם היא חייבת בברכת המזון רק מדרבנן - דאף האיש השומע [ומהרהר] אינו חייב בזה [להוציא משפתיו] כי אם מדרבנן. וא"כ נפל כל הנ"מ הזה [של הבעיא אם נשים חייבות בברכת המזון מדאורייתא או מדרבנן] בבירא עמיקתא. ומה תאמר - שהנ"מ היכא שמכוון השומע בהדיא לא לצאת בהרהור שלו אלא דוקא בשמיעה מהאשה, כמה קשה למיסבל האי דוחקא - שציור מוזר כזה הוא הנ"מ הגדולה ביותר בבעיא זו של רבינא - ועכשיו הרבה יותר קשה למה לא אמרינן שהנ"מ לגבי ספק ברכה ספק לא ברכה וכמ"ש לעיל.

[והנה לפני שניגש לראות מאי דאמרי רבנן בהאי קושייתא - לדעתי מומלץ לטחון השאלה הזו בשיניים ולשנן אותו עד שתשקע בנו מתיקותה וחומריתה -

ידוע שמי שלועס לחם הרבה זמן, הלחם נהיה מתוק בפיו משום שהפחמימות שבלחם נהפכים לסוכר בפיו, וכ"ה לגבי דברי תורה - לחמא דאורייתא - שכמה שאדם "לועס" אותם יותר נהפכים בפיו לדבש מתוק. ודו"ק.]

והנה חשף רבנו החזו"א זצ"ל זרוע עוזו [באו"ח סי'כ"ט סק"ז וח' ושם מדבר גם על הקושי לומר שאיירי שכוון לא לצאת בהרהור] ובאר לנו דבר עמוק - ובו מיישב קושית רבנו זצ"ל - שאין הכוונה ב"הרהור כדבור דמי" שמהרהר את המילים גרידא. שאם היה כך באמת היתה קשה מאד קושית רבנו זצ"ל - אבל אין הדבר כן, אלא הרהור דחשיב כדבור לגבי דינים מסוימים בתורה היינו השכלת כוונת המילים של הברכה או של המצוה הנידונה. ואם כן הרי לא יצדק כלל וכלל לומר שבכל שמיעה בע"כ יש גם הרהור - שאדם שומע כל היום הרבה דברים ואינו מחשב כוונתם כלל, ואין הרהור המילים היבשות כי האי חשיב כדבור לאף מאן דאמר, אלא רק אם מהרהר ומשכיל כוונת הדברים. ולכן א"ת שאשה חייבת בברכת המזון מן התרוה, ואז השומע יוצא בשמיעת המילים כל שבאמת שומע אפילו אינו חושב כלל על כוונת ותוכן הדברים ששומע הרי זה בכל זאת שומע כעונה ויוצא יד"ח. אבל משום הרהור כדבור אין הכרח כלל וכלל דאיכא כאן, ולכן בעי אם יוצא מכח השמיעה מן האשה מצד דין שומע כעונה. ודו"ק. ושם בחזו"א מסביר את הרעיון הנפלא הנ"ל בעומק, ומביא ראיות לדבריו מדברי הראשונים ז"ל.

ויתכן לפ"ז שזה גם גוף הטעם שלא קאמר שנ"מ לענין ספקא וכמו שהערנו לעיל שבעי לאשמעין כל היסודות הללו שלא היינו יודעים אילו היה הגמ' אומרת שזוהי הנ"מ מהספק ודו"ק.

משא ומתן בדברי רבנו ז"ל בהלכה ובאגדה

יש הרבה מנהגים בענין כמה נרות מדליקין לכבוד שבת. י"א שנים כנגד זכור ושמור, ויש שנוהגין להדליק ז' כימי השבוע, ויש שנוהגין לפי מספר הנפשות בבית או לפי מספר הצאצאים ועוד. וכל מנהגי ישראל קדושים המה שכל רצוננו שנרם של צאצאנו יאירו את העולם בתורתם ובמצוותיהם.

והנה ראיתי לאחד שכותב על רבנו זצ"ל שהיה מדליק ח' נרות בכל שבת. וזה ע"פ עדות חתנו רבי חיים שמואל הלוי בירנבוים ז"ל [והדברים מובאים בריש ספר שו"ת רחש לבב להרב הנ"ל] שמעיד [בין יתר הנהגות שכתב על חותנו הגדול] וז"ל:

כבוד מו"ח רבינו הגדול והקדוש נ"ע הדליק בעצמו המנורות התלויות בכותלי חדרו, אבל לא תיקן הנרות אשר במנורות העומדות על השלחן הערוך לכבוד השבת, אחרי כי שם לא הדליקו בלתי בשמן בעששיות קטנותה תחובות במנורות כסף, וגם בפנס הכסף התלוי באמצע היכלו שמן הדליקו, ומלאכת תיקון הפתילות כבדה היתה לפניו.

לפלא היה בעיני כי פנס הכסף הנזכר עגול היה כתמונת הכוכב בשבע קרנות לו מסביב, והוסיף כבוד מו"ח נ"ע עוד קרן אחד אשר נתיגע הצורף בו הרבה לדחוק הקרן אשר הוסיף בין ז' הקרנים עדי נשחתה התמונה, לבל יהיו בהפנס שבעה קרנות כבמנורה בהיכל ה'. ובלבבי אמרתי כי בפנס העגול אין בית מיחוש לזה, ואשתומם על אשר כבוד מו"ח חרד את כל החרדה הגדולה בעבודה פנס אשר אין תבניתו כזה בבהמ"ק, וכאשר זה כי"ב שנים בהסתפחי בנחלת חתני הרה"ג ר' זלמן בראדצקי שליט"א, בעוד מגורו בשדי הזה בזלאטאפלי, ראיתי שמה שו"ת מהגאון החסיד מוהר"ח הכהן רפאפורט ג"ע האבד"ק לבוב, ומצאתי דכ' בפשיטות בזה להתיר. ואנכי בעניי התבוננתי מראש, כי עם גדולת

היוצא מדברים הנ"ל שרבנו זצ"ל טרח להוסיף עוד נר היוצא מן המנורה שהיו בו ז' קנים ושיהיו ח' קנים משום שאסור למיעבד צורת המנורה אשר בהיכל ביהמ"ק. וזה אף שמקודם הז' קנים היו בעיגול ולא בשורה זה ליד זה [ומנורות כאלה אפשר לראותם בכל תמונה וציור של אשכנז מימים ההם] ובזה הוא הדליק בעצמו כמ"ש שם. ואני שואל היכן רמוז אפילו ברמז דק בדברים אלה שרבנו זצ"ל סבר שצריך להדליק ח' נרות לכבוד השבת. אלא שזו היתה המנורה שהיה לו - שמעיקרא היו ז' כרוב המנורות שהיו במקום ההוא ובזמן ההוא, ורבנו זצ"ל הוסיף ח' משום שהחמיר בדין שלא לעשות כתבנית המנורה אשר בהיכל. ואין זה נוגע כלל ועיקר לענין כמה נרות צריך להדליק לכבוד שבת. ופשוט.

וילך רבי עקיבא

עובדות ולימודים מהליכותיו בקודש

אהבת התורה של רבנו זצ"ל ידועה לכל באי בית המדרש - שקיים בעצמו הקרא "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי" ביתר שאת ויתר עוז. וממידת האהבה להיות עסוק בה תמיד כמי שחושק דבר מאד שכל היום מהרהר וחושב עליו - אבל ברבנו זצ"ל מצאנו עוד נקודה היוצאת מאהבתו את התורה דהיינו שממידת האהבה שאינו מסוגל לראות חסרון בדבר הנאהב וכמו שהאב האוהב את בנו אם יראה שהתלכלך הרי יעשה הכל בכדי לנקותו ברצותו שתמיד יהיה שלם וזך ונקי.

ומעשה שהיה כך היה, והוא נרשם במקור מוסמך ביותר על ידי נו"נ של רבנו זצ"ל הגאון רבי יוסף נפתלי שטרן זצ"ל בהג' שער יוסף לדרשות החת"ס [חלק ב' עמ' 780] -

דמינן ציפרא אינה לן חסותה מן ע"ה שנת כרחוק שיר טאן קאות
ע"ה ביינן השר הדיק ה' יצחק מילואיני וז' ז'ה אונפסקסדו לן

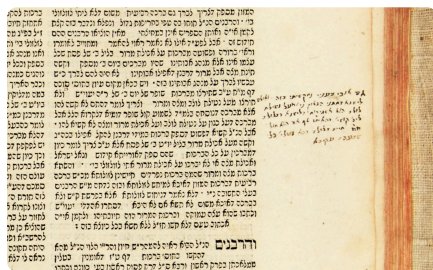
העולם ועד סופו למותר הוא, וכמ"ש חתנו רבינו הח"ס לקמן: "אין להעריך ואין לספר איה שוקל איה סופר". ומי שרואה רק מה שמספר לנו נכדו הגה"ק זצ"ל ב"בית אבות" בהקדמת ספרו חתן סופר על שו"ע חאו"ח כל הקורא דברים אלו לבד ישתומם רק מעשה אחת מרבינו עקיבא אציג פה, מה ששמעתי מכבוד מו"ח הרב ר' שלמה אלכסנדרי סופר ז"ל, ששמעה מפ"ק של אביו מהורש"ס זי"ע מרקאקא. פ"א בנסעו מנשואי לא' מבניו הוכרח ללון באיזה כפר, ובני לוייה שלו עם החפצים לא הגיעו עוד שמה, וביקש מבע"ב ליתן לו איזה ספר, והשיב לו שאין לו ספרים, רק ספר אחד ישן מונח על הארגז, הבעה"ב לקח הספר מהארגז ונתנו לרבינו. והנה הספר הי' חי' הרשב"א על הש"ס. הבעה"ב הלך לחדרו ורבינו פתח הרשב"א ללמוד מתוכו וראה שדף שלם חסר. לקח גליון אחד וכתב מלבו כל דברי הרשב"א להשלים מה שחסר. ויהי בבוקר ורבינו נסע לדרכו, ובעל האכסני' מצא גליון הזה, והראה לאיזה ת"ח והבינו מיד שגליון זה השלמה למה שחסר מהספר הרשב"א. ולקחו רשב"א אחר וראו שנתקיים בהכותב ועפעפיך יישירו נגדך, כמעשה דר"מ במס' מגילה דף י"ח ע"ב וחקרו ונדע להם אח"כ מי היה הכותב. בשמעו מו"ח הרב ז"ל בילדותו סיפור זה, השתומם מאוד. אמר לו אביו הקדוש, על מה אתה מתפלא, השיב לו וכי לא אתבהל על זכרון נפלא כזה של זקני צ"ל. אמר לו אביו לא ספרתי לך מעשה הלזו למען תתפעל על כח הזכרון של זקנינו, זה אין חידוש כל כך, כי אם רציתי להעיר אותך על עוצם סבלנות וחיבתו ואהבתו ושקידתו להתוה"ק, כי אף שדברי הרשב"א היו אצלו כמונח בכיסיה, שהרי לא החסיר אפי' אות אחת בהשלמת דברי הרשב"א, אעפ"כ צמצם מוחו ושכלו הרחב לכתוב להשלים החסרון וזה מורה על האהבה הגדולה לתורה כדיוטגמא חדשה

ויש להוסיף שבדור האחרון נדפס גליונות רבנו זצ"ל לחידושי הרשב"א בקובץ החשוב "כרם שלמה" של חסידי באבוב כסליו תדש"ם מעצם כתב ידו.

ומי יודע אולי ביום מן הימים יתגלה דף זה של חידושי הרשב"א שכתב רבנו מזיכרונו בעוצם אהבתו לתורת ד'.

ויכתוב רבי עקיבא

דיונים מחקרים בחיבוריו

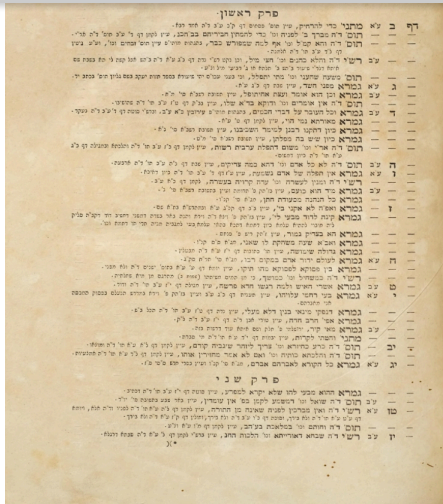
גליונות רבנו זצ"ל לתלמוד בבלי נדפסו בפעם ראשונה בש"ס דפוס פראג [שנות תק"ץ עד תקצ"ה] ובשער נרשם: ובראש המסכת שתולים תקונים ומראה מקומות מהגאון הגדול המפורסם מו"ה עקיבא איגר נ"י אב"ד דק"ק פוזנא ושא באו ההגהות לא על צדי הגמ' אלא בראש המסכתא.

ובש"ס ווילנא באו עוד הגהות רבות שאינן בהוצאת פראג הנ"ל ושם כינו את הגליונות בשם אחר - "הגהות וחדושים נפלאים מהרב הגאון האמיתי החסיד רבן של בני הגולה מ"ו עקיבא איגר נ"י אב"ד ור"מ מפוזנא המכונים בשם "גליון הש"ס".

אבל תא חזי מש"כ בניו של רבנו זצ"ל עצמו בסוף הקדמתם לחלק הפסקים של השו"ת -

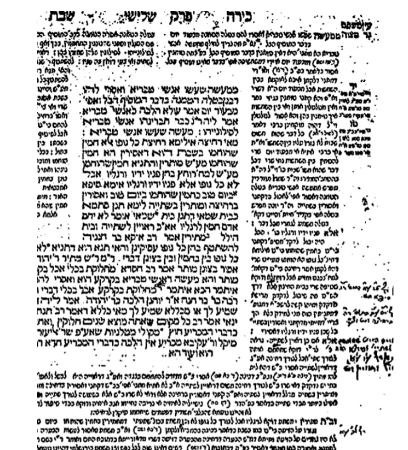
"גם יעזרנו ה' להוציא לאור יתר חיבורי אבינו מ"ו נ"י אשר כבר מסורים ממנו לידינו, קראנו להם שמות, היינו תיקוני הש"ס, חידושי דינים [על ד' חלקי ש"ע], גליון המשניות, ואגדות דרע"ק"

מאד שלא עברו גם שינוי צורה בהיות שנודע שמדפיסי ווילנא היו חשודים בכגון דא - ורק דבר אחד אזכיר בהיותו קרוב מאד ללבי - אשר ידוע שקצרו את הביאורים הנפלאים של רבנו ג"ע רבי דוד פארדו זצ"ל לתוספתא - שדברנו על הקשר בינו לבין תורת רבנו זצ"ל בגליון ב' - לכמה וכמה מס', ושינו את דבריו בכמה מקומות מהותיים, וכמה רמות רוחא איכא בזה לשלוח יד בספרים של גאונים הדורות לעשות כרצון איש ואיש, ואינם חסדי דוד הנאמנים - ואכמ"ל בזה, ועוד חזון למועד להראות באריכות את כל השינויים וסילופים של מדפיסי ווילנא בספרים שיצאו מתחת ידם].

ובדור אחרון נגלה הגמרות שבו למד רבנו בשנים מוקדמות מחיינו יותר בהיות בק"ק פרידלאנדיש שם הגהות שאינם בשני הדפוסים הנ"ל ויצאו לאור בשנת תשמ"ח בברוקלין והנה בצד הצגנו תמונה מהגמ' הללו:

ומתי שנגלו הגמ' הללו לא ידעו עדיין שהגהות אלה הנה של רבנו זצ"ל ובא סוחר ספרים אחד למכרם למו"ר הגאון רבי יצחק פערמאן שליט"א ר"מ דישיבת פילאדעלפיה בכמה עשרות דולרים לכל מס'. והגאון רבי יצחק [שהקב"ה ישלח לו רפואה שלמה במהרה בתוך שחב"י במהרה] לא ראה בהם ענין מיוחד שהי נראים רק כגמרות ישנות, ולא קנאם, ואח"כ מתי שנודע שיש בהם הגהות מכת"י"ק של רבנו זצ"ל הצטער ואמר אילו ידעתי הייתי משלם אלפי דולרים לכל מסכת. אבל בכ"ז הגיעו הספרים לידיים טובות של אברך בן תורה נ"י שזיכה את הרבים בהוציאם לאור כנ"ל.

תגובות והערות לגליונות הקודמים

עיונים ומחקרים וציונים בספריו

בגליון הראשון שאלנו מדוע נראה שהפוסקים האחרונים לא קבלו את פסקו של רבנו זצ"ל שנשים ששכחו לומר יעו"י בברכת המזון ביו"ט אינן חוזרות ומברכות - שכך נראה שהמשנה ברורה התעלם לגמרי מדברי רבנו זצ"ל הן בתשובה סימן א' והן ממש"כ בגליון לשו"ע או"ח סי' קפ"ח. [ומעניין הדבר שרבנו החפץ חיים זצ"ל לכל אורך ספר המשנה ברורה אינה מכנה שום פוסק אחרון בתואר "רבנו" כי אם הט"ז, והמג"א והגר"א ורבנו רבי עקיבא איגר [בביה"ל סי' שמ"ג] זכר כולהו צדיקיא לברכה - הלא דבר הוא - הערת הרב א.ח.ס. נ"י ת"ח יקר מירושלים] וכל זה אומר דרשני.

והרב רבי שי"ב ת"ח יקר מבית שמש רצה לבאר שדברי רבנו זצ"ל נסתרים - לכאורה - ממ"ש הרמב"ם בפכ"ט מהל' שבת [הל' י"ח] -

כשם שמקדשין בלילי שבת ומבדילין במוצאי שבת כך מקדשין בלילי ימים טובים ומבדילין במוצאיהן ובמוצאי יום הכפורים **שכולם שבתות ה' הן כו'**:

ולפ"ז כיון שיו"ט בכלל שבת לענין קידוש וזכר את יום השבת לקדשו קאי גם על יו"ט לפי הרמב"ם ממילא כיון שהוקש זכור לשמור ולכן נשים חייבות בכל מצ"ע דשבת ה"ה שחייבות בכל מצ"ע דיו"ט אע"פ שבאמת הן מצ"ע שהזמן גרמא. אלה תו"ד. ולכאורה נראה שזה תפיסה רבתי על דברי רבנו זצ"ל.

אולם אם כי לכאורה הקושיא היא אכן גדולה אבל יש בקושיא זו עצמה קשיים רבים מאד. וכמו שנבאר -

אם דברי הרמב"ם ז"ל כהויתם וכמשמעם - הרי ע"כ קידוש היום ביו"ט הוי מה"ת שאף יו"ט נכלל

אומר לנו "דע שאין קידוש יו"ט דבר תורה", ואיך יכבוש את הרמב"ם בבית דס"ל שקידוש דיו"ט הוא מה"ת ועל דגלו יאמר לנו המגיד משנה שהוא מדרבנן. אתמהה... וכ"פ המג"א בסי' רע"א וכך גם נראה דס"ל להמשנה ברורה שם. וברור שרבונו ס"ל כך שמוכח מסוף ההשמטה לסי' א' שס"ל שקידוש דיו"ט הוא רק מדרבנן [ולכן ס"ל באמת שם שנשים פטורות מקידוש של יו"ט משום דהוי מצ"ע שהזמ"ג] וכן ס"ל לרבנו בעל הפרמ"ג בכמה דוכתי ואף שהרבה רבוותא באמת ס"ל דהוי מדאורייתא מכל מקום שמעינן מכל הנ"ל דהני פוסקים [ורבנו זצ"ל בכללם] כנראה דס"ל שאין דברי הרמב"ם הנ"ל מכריעים שי"ל שדבריו ע"ד אסמכתא. ומכיון שכן מובן שא"א לחייב עפ"ז נשים בכבוד ועונג יו"ט ונשאר דהוי מצ"ע שהז"ג שנשים פטורות ואינן חייבות לאכול סעודה של פת וממילא אם שכחו להזכיר מעין המאורע אינן חוזרות וכדברי רבנו זצ"ל. ובגליון הבא נדבר עוד בזה בעזה"י.

קישורים חשובים

[להקיש לשלוח במייל קישור לכל מי שיתכן שהיה רוצה לקבל את הגליון או להעתיק ולשלוח](https://mailchi.mp/volozhinyeshiva/ohel-akiva)

<https://mailchi.mp/volozhinyeshiva/ohel-akiva>

[כל הגליונות הקודמים \[וגם עוד כמה דברים חשובים\]](#)

[גם כאן ואפשר בקלות להדפיס רק הקש על CTRL P ותוכל לקרוא גם בשבת ק' !](#)

- [הקורס "זה הקטן גדול יהיה" - שיש בכוחו להבטיח שבן שלך אף פעם לא יעזוב את הלימוד](#)
- [כל התוכן שלנו באנגלית](#)
- [אם רצונך לזכור כל מה שאתה לומד לאורך זמן אתה חייב את הערכה הזו](#)

[Subscribe](#)

[Past Issues](#)

[Translate](#) ▼

כדי שנוכל להמשיך בעריכת הגליונות אלה אולי תוכל להקיש כאן ולהיות שותף פעיל - הכל מאובטח לגמרי

In order to keep these important emails coming maybe consider become an active partner. Click here. Everting is totally secure

Our mailing address is:

Volozhin Yeshiva

28 Zevin, Jerusalem E. Israel

025002558

להסרה מרשימת התפוצה

[unsubscribe](#)